

Tudta, hogy...

a sellak (vagy gumilakk) egy Kelet-Indiában honos, különféle fikusz-, kroton- és aleurites-féle növényeken élő pajzstetű faj – a *cocus lacca* – szimbiózisának terméke. Egyszerűbben és világosabban olyan növényeken él a mi kis tetűnk, melyek levelei tejszerű nedvet tartalmaznak – a fügefélék (ez latinul a fikusz), valamint a tungfa (melynek olaját is használjuk, s mely az aleuritesek családjába tartozik) leveleit vonja be váladékával, magyarul pedig indiai lakktetűnek, vagy forró égővi levéltetűnek nevezzük.

A sellak a lakktetű elgyantásodott váladéka. A lakktetűk váladéka költési időszakban kéregszerűen lepi el a növények ágait és leveleit. Ez a kéreg színanyagot (*Lac lac* és *Lac dye*) és gyantaszerű masszát tartalmaz. Az ágakról és a levelekről lefejtik, ezt finomítják és dolgozzák fel különböző formában.

A sellak Kalkuttán keresztül kerül a világkereskedelembé. A feldolgozatlan ágakat bot- vagy rúd lakknak nevezik, a gyanta mellett a színezéket is tartalmazzák. A színanyag kivonása után megmaradt gyantát felmelegítik, zsákokon keresztül préselik, és forró agyagedények falára kenik. A kihűlés után lepetyogó lapkák adják a sellaknak ismert formáját, melyet egyszerűen sellaknak, lapkás sellaknak nevezünk. Forró vízben feloldva, kendőkön átréselve és szűrve, és kőlapon megformázva, készítik a tömb formában is kapható sellak, de készítik szálakká sodorva, vagy golyócskák formájában is. A sellak természetes színére vonatkozóan megkülönböztethetünk szőke (blond), narancs (orange), bőrszínű, cseresznyepiros és barna sellakot. Legdrágább közülük a narancs, majd a szőke. A sellak etil-alkoholban (spiritusz, borszesz) oldódik. A szennyeződésektől és viasz tartalmától ülepítéssel, vagy szűréssel szabadítható meg. Mindkettő elég időigényes folyamat, és elég nagy veszteséggel jár.

A magasfényű padló lakk, az asztalos politúr, a könyvkötő lakk, és a fixatív az alkoholban oldott sellak legismertebb formái és felhasználási módjai. A mindig valamelyest megszínezett oldatok napfényen való fehérítéssel vagy csontszénnel (*spodium*) keresztüli szűréssel kifehéríthetők. De van klórral fehérített sellak is forgalomban, ami természetesen nem túl környezetkímélő eljárás. A sellak felmelegített bórax oldatban is tökéletesen oldódik, ez a forma eredményezi az úgynevezett vizes lakkot (*Wasserlack*), ami nyilvánvalóan nem azonos a mai vizes lakkokkal.

Mire használjuk / használtuk még a sellakot?

- Hanglemezek készültek belőlük, 1926–27-ben váltották fel az ón- és cinklemezeket. 33 1/3 fordulatú 26"-os lemezek. Bartók ilyet használt?
- Kollódiumos nedves eljárással előhívott fényképek felületének – az érzékeny kollódiumréteg védelmére (1851–cca. 1880)

Ma:

- természetes lakkok gyorsan száradó rugalmas kötőanyaga
- E904 néven fényező és kenőanyagként élelmiszerekben (pl. cukorkák)
- gyógyszerek alapanyaga
- tűzijáték-alapanyag.